

KATARZYNA KARBOWIAK
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

ROZWÓJ AGROTURYSTYKI W POLSCE W LATACH 2010–2013

1. Wstęp

Agroturystyka jest dynamicznie rozwijającym się w Polsce segmentem rynku turystycznego. Można ją określić jako formę turystyki wiejskiej związanej bezpośrednio z gospodarstwem rolniczym. Dynamicznemu rozwojowi tej formy wypoczynku sprzyja nieustannie rosnący popyt na wypoczynek w ciszy, spokoju, bliskim kontakcie z naturą oraz w niecodziennej atmosferze. Obszary wiejskie w Polsce to obszary o wysokich walorach przyrodniczych, kulturowych (kultura ludowa). Rozwój tej formy wypoczynku jest uzależniony od zróżnicowania występującego w regionach, od atrakcyjności terenów wsi, szczególnie tych położonych blisko wody, lasu, pasm górskich. Wpływ na rozmieszczenie agroturystyki na obszarze Polski ma wiele czynników [Drzewiecki 2001, s. 92]:

- zróżnicowanie przyrodnicze kraju (dobry stan środowiska, wyróżniające walory przyrodnicze),
- nierównomierność ekonomiczna regionów (bardziej zasadny rozwój agroturystyki w regionach biedniejszych),
- przeszłość historyczna (regiony ciekawsze kulturowo są bogatsze pod względem walorów antropogenicznych),
- zróżnicowanie etniczne (zainteresowanie turystów wzbudzają twory sztuki ludowej także innych grup społecznych),
- położenie geograficzne (zróżnicowanie terenu, krajobrazu, góry i morze bardziej przyciągają turystów),
- tradycje wypoczynkowe.

Biorąc pod uwagę motywy turystów chcących wypoczywać w gospodarstwach agroturystycznych można wskazać, że chodzi im przede wszystkim o: ciszę i spokój, bliski kontakt z naturą, możliwość poznania obyczajów ludzi, kultury ludowej,

kuchni regionalnej. Rozwój agroturystyki to również możliwość wykreowania nowych pozarolniczych funkcji obszarów wiejskich, na które zwraca się uwagę w wielu opracowaniach dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego kraju.

2. Istota agroturystyki

Przy tworzeniu definicji agroturystyki różni autorzy reprezentują różne punkty widzenia. M. Czerwińska – Jaśkiewicz dzieli pojęcie na: przedmiotowe, które traktuje agroturystykę jako formę przedsiębiorczości rolników świadczących usługi dla turystów oraz ujęcie podmiotów, w którym opisuje agroturystykę z punktu widzenia jej uczestników, czyli klientów gospodarstwa agroturystycznego [Czerwińska-Jaśkiewicz 2013, s. 14]. Według M. Sznajdera termin agroturystyka wprowadzony do użycia został przez stronę podażową czyli rolników oferujących usługi noclegowe w swoich gospodarstwach [Sznajder, Przezgórska 2006, s. 15]. Agroturystyka jest częścią turystyki wiejskiej. Ofertą jej jest pobyt w gospodarstwie (zakwaterowanie), który może być połączony (zależnie od warunków) z całodziennym wyżywieniem lub możliwością zakupu świeżych produktów z gospodarstwa do samodzielnego przyrządzania posiłków. Agroturystyka to również wypożyczenie konia, bryczki, sprzętu sportowego, organizowanie kuligów, sprzedaż wyrobów rzemieślniczych itp. oraz umożliwienie wędkowania, zajęcia się myślistwem, zbierania i suszenia ziół, owoców i grzybów, jazdy konnej itd., jeśli jest to związane z gospodarstwem rolniczym [Wiatrak 1996]. Natomiast agroturystyka według J. Sikory jest czasem wypoczynku organizowanym przez rodziny rolnicze z wykorzystaniem mieszkaniowo – wczasowych zasobów gospodarstwa rolnego oraz zasobów przyrodniczych, kulturowych i infrastrukturalnych wsi i regionu. Ale także agroturystyka jest traktowana jako forma przedsiębiorczości rozumianej jako umiejętność racjonalnego działania i osiągnięcia wybranego celu, którym w warunkach rynkowych jest dodatkowy zysk gospodarstwa rolnego [Sikora 2012, s. 63–65]. Bardzo konkretne wyjaśnienie pojęcia agroturystyki zaproponował M. Jalinik: jest to forma wypoczynku w gospodarstwie rolnym, w którym produkcja roślinna i zwierzęca wraz z otoczeniem infrastrukturalnym, przyrodniczym i kulturowym stanowią atrakcje dla turystów [Jalinik 2007, s. 12]. W lokalnych strategiach rozwoju gmin o wysokich walorach przyrodniczych agroturystykę traktuje się jako priorytetową formę zagospodarowania [Zaręba 2008, s. 167].

Warto zauważyć, iż agroturystyka, gospodarstwo agroturystyczne i kwatery agroturystyczne nie są synonimami i dotyczą innego zakresu pojęć. Uwagę na to zwraca M. Jalinik: za kwatery agroturystyczne uważa się pokoje gościnne i budynki gospodarcze (po adaptacji) rolników, wykorzystywane na noclegi dla turystów, a nie całe gospodarstwo [Jalinik 2005, s. 10]. Inną definicję gospodarstwa podają B. Mikuta i K. Żelazna. Wg tych autorek: gospodarstwo agroturystyczne jest ro-

dzinnym gospodarstwem domowym funkcjonującym łącznie z gospodarstwem rolnym, które udostępnia turystom własną bazę noclegową, żywienie oraz różne atrakcje związane z funkcjonowaniem gospodarstwa rolnego i życiem rodziny [Mikuta, Żelazna 2004, s. 105].

3. Tendencje rozwojowe agroturystyki w latach 2010–2013

Pomimo dynamicznego rozwoju agroturystyki w Polsce do tej pory nie została dokładnie zbadana liczba faktycznie funkcjonujących gospodarstw agroturystycznych. Na problemy z uzyskaniem faktycznych danych dotyczących kwater agroturystycznych w Polsce składa się bardzo wiele czynników. Analizując zagadnienie można stwierdzić, iż czynnikami warunkującymi problemy w zbadaniu rzeczywistej liczby kwater agroturystycznych są:

- różnorodne metody zbierania danych,
- niedokładne metody badań i niepełne ich wyniki (często ankietowe),
- wykorzystanie różnych źródeł informacji przez instytucje badające,
- brak ciągłości prowadzenia badań przez jedną instytucję,
- nieprawidłowe posługiwanie się pojęciem agroturystyka,
- nierzetelność w udzielaniu odpowiedzi/ informacji,
- pozorne funkcjonowanie gospodarstw,
- niezarejestrowane działalności agroturystyczne,
- nierzetelne rejestracje gospodarstw agroturystycznych w urzędach gminy.

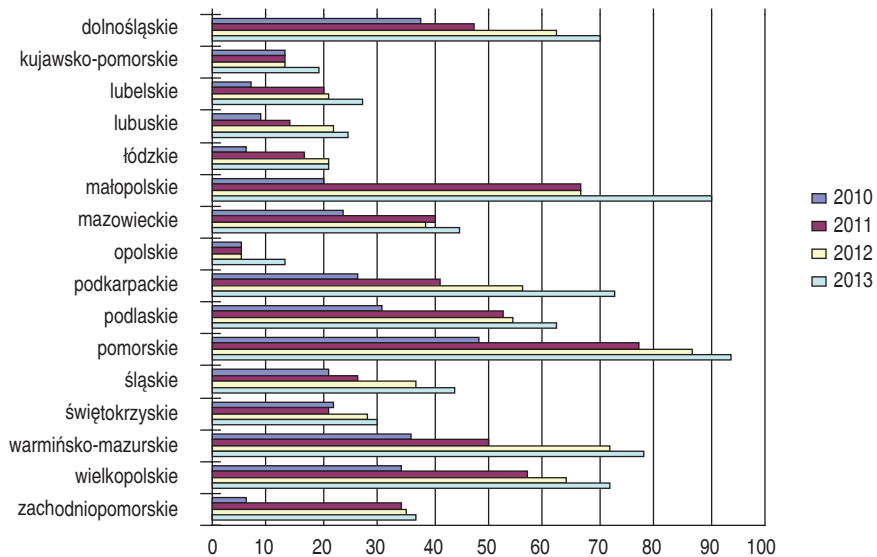
Kwaterna agroturystyczna według Głównego Urzędu Statystycznego zdefiniowana została jako pokoje w budynku mieszkalnym i budynki gospodarcze rolników przerobione na potrzeby mieszkaniowe, wykorzystane na noclegi dla turystów [Turystyka 2013].

Przez wiele lat dane na temat agroturystyki były gromadzone w wielu instytucjach: Instytucie Turystyki, Głównym Urzędzie Statystycznym, urzędach gmin czy Ośrodkach Doradztwa Rolniczego. Zebrany materiał nie był jednak ujednoczony. W opracowaniu zostaną przeanalizowane dane zebrane przez Główny Urząd Statystyczny. GUS bowiem od 2010 roku ponownie zajął się gromadzeniem danych na temat bazy agroturystycznej w Polsce. Najnowsze dane z lat 2010–2013 pochodzą z badań, które były przeprowadzone przez tą samą instytucję, a więc są w pewien sposób porównywalne i mogą wskazywać dynamikę zmian. Dane zebrane zostały poprzez formularz KT-1 czyli sprawozdanie o wykorzystaniu turystycznego obiektu noclegowego, w którym kwaterna agroturystyczna definiowana jest jako: rodzaj obiektu zakwaterowania turystycznego, który stanowią pokoje i domy mieszkalne oraz przystosowane budynki gospodarcze (po adaptacji) w gospodarstwach wiejskich (rolnych, hodowlanych, ogrodniczych, czy rybackich), będące własnoś-

cią rolników, wynajmowane turystom na noclegi za opłatą [Formularz]. Dlatego w opracowaniu przedstawiono zróżnicowanie rozmieszczenia gospodarstw agroturystycznych w Polsce na podstawie danych z lat 2010–2013. Wykres 1 przedstawia liczbę kwater ogółem wg województw w analizowanym okresie.

Wykres 1

Liczba kwater agroturystycznych ogółem wg województw w latach 2010–2013

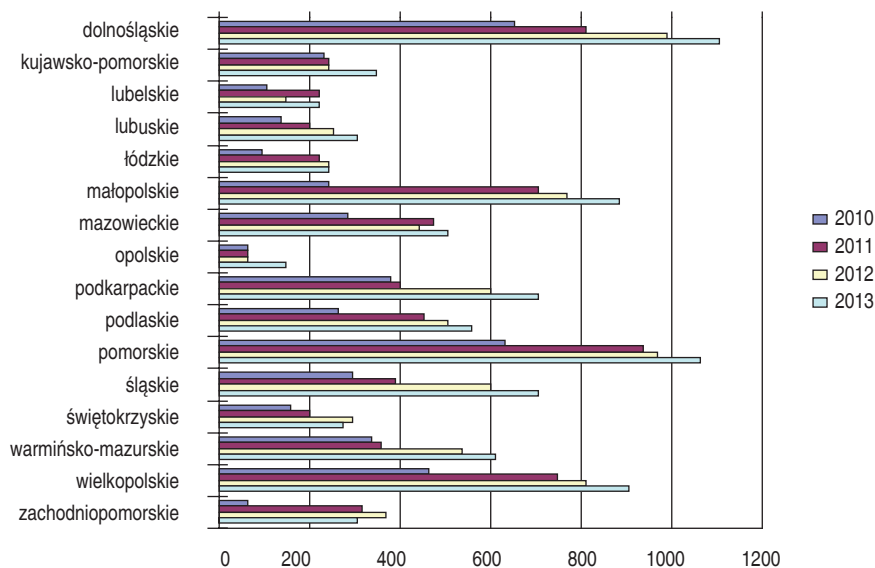

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za lata 2010–2013.

Łączna liczba gospodarstw agroturystycznych według badań prowadzonych przez GUS w 2013 roku wynosiła 800 kwater. Można zauważyć, iż najwyższa liczba gospodarstw agroturystycznych tj. 94 znajdowała się w 2013 roku w województwie pomorskim, następnie w małopolskim (90 kwater) i w warmińsko – mazurskim (78 kwater). Jest to spowodowane największym natężeniem walorów przyrodniczych, atrakcji antropogenicznych, dobrą jakością infrastruktury, a także stosunkiem miejscowej społeczności. Agroturystyka koncentruje się w regionach turystycznych Polski [Sikora 2012, s. 81], tj. z dostępem do szczególnych walorów przyrodniczych, jakimi są góry, morze i jeziora, a także walorów kulturowych. Są to najbardziej popularne z odwiedzanych przez Polaków regionów wypoczynkowych. Na wykresie widać wyraźnie, że liczba gospodarstw w prawie wszystkich województwach znacząco wzrosła. Z kolei najmniej prężnie rozwija się agroturystyka w województwie opolskim (13 kwater), w województwie kujawsko-pomorskim (19 kwater) i w województwie łódzkim (21 kwater).

Wykres 2

Liczba miejsc noclegowych całorocznych w kwaterach agroturystycznych wg województw w latach 2010–2013

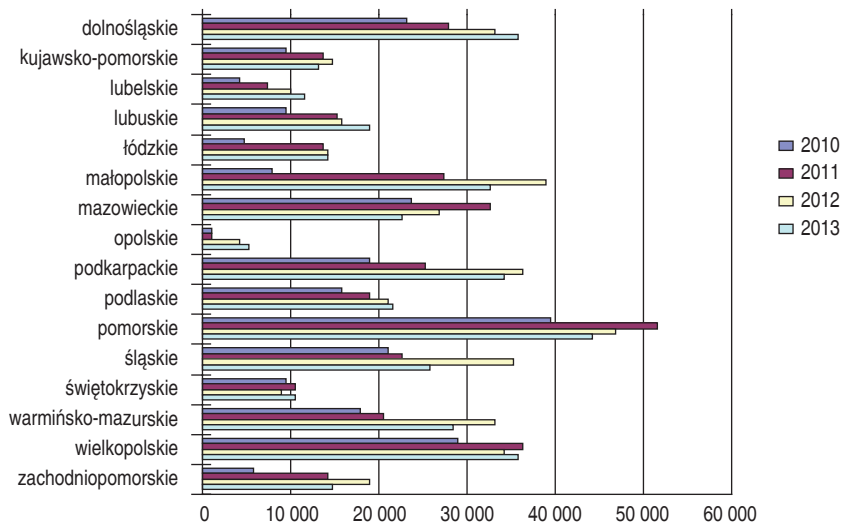
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za lata 2010–2013.

W roku 2010 było 4398 miejsc noclegowych i ich liczba zwiększyła się w 2013 r. wraz ze wzrostem liczebności kwater do 8880 miejsc. Największa ich liczba w roku 2013 znajduje się w województwach: dolnośląskim (1109), pomorskim (1062), wielkopolskim (901) i małopolskim (885). Najmniejsza zaś liczba miejsc noclegowych jest w województwach: opolskim (145), lubelskim (222) i łódzkim (237). Uzyskane dane wskazują, iż liczba miejsc noclegowych jest proporcjonalna do liczby kwater agroturystycznych. W województwach, w których z roku na rok jest więcej kwater agroturystycznych, również udostępnia się więcej miejsc noclegowych. Wykres przedstawia liczbę udzielonych noclegów w układzie województw.

W roku 2010 w Polsce udzielono 241 391 noclegów w kwaterach agroturystycznych, a w roku 2013–370 552 noclegów. Najwięcej noclegów udzielono w województwach: pomorskim (44 418 noclegów), dolnośląskim (36 002 noclegi), wielkopolskim (35 731 noclegów). Dane te są adekwatne do danych uzyskanych, co do liczby miejsc noclegowych, dominują te same województwa. Najmniej noclegów udzielono w województwach: opolskim (5156), świętokrzyskim (10 641) i lubelskim (11 753).

Wykres 3

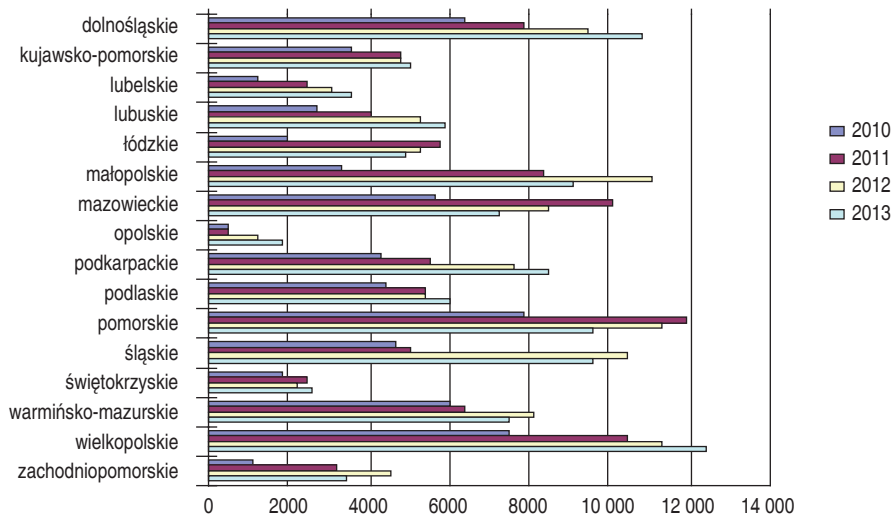
Liczba udzielonych noclegów w kwaterach agroturystycznych wg województw w latach 2010–2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za lata 2010–2013.

Wykres 4

Korzystający z noclegów wg województw w latach 2010–2013

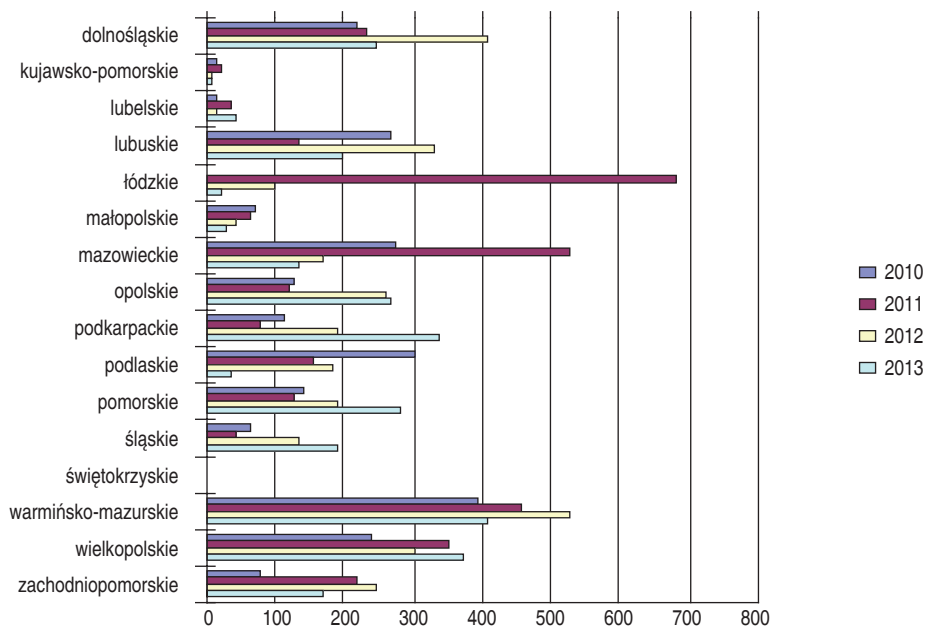
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za lata 2010–2013.

W roku 2010 z noclegów w kwaterach agroturystycznych skorzystały 62 902 osoby, a w roku 2013 było tych osób 108 140. Jeśli chodzi o rozkład w poszczególnych województwach w roku 2013 to przedstawia się następująco: najwięcej osób skorzystało z noclegów w województwie wielkopolskim (12 380 osób), w województwie dolnośląskim (10 794 osoby), w województwie pomorskim (9634 osoby). Najmniej osób zaś w województwie opolskim (1801), świętokrzyskim (2627) i zachodniopomorskim (3493). Uzyskane dane są powiązane z liczbą noclegów.

W badaniach GUS znajdują się również informacje na temat turystów zagranicznych, którzy korzystali z noclegów (wykres 5).

Wykres 5

Korzystający z noclegów turyści zagraniczni wg województw w latach 2010–2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za lata 2010–2013.

Ogółem w Polsce liczba turystów zagranicznych to: 2302 osoby w roku 2010 i 2734 osoby w roku 2013. Najwięcej osób skorzystało z noclegów w województwie warmińsko-mazurskim (406) i ta liczba utrzymywała się właściwie na podobnym poziomie we wszystkich latach. Nieco mniej turystów zagranicznych gościło w województwie wielkopolskim (371 osób) i w województwie podkarpackim (336 osób). Można również zauważyć, że w wielu województwach z roku na rok malała liczba odwiedzających kwatery agroturystyczne (dolnośląskie, podlaskie, łódzkie).

Uzyskane dane wskazują, iż agroturystyka jest mało promowana za granicą. Należałoby zwrócić na to uwagę i w przyszłości poczynić działania informacyjne, aby dzięki temu pozyskać turystów zagranicznych.

4. Uwarunkowania rozwoju agroturystyki w Polsce

Ministerstwo Sportu i Turystyki w swoim opracowaniu Kierunki rozwoju turystyki do 2015 roku, w Działaniu I.5.5: Wspieranie rozwoju turystyki wiejskiej wskazuje, iż turystyka wiejska może stać się specyficzną, wyróżniającą formą turystyki naszego kraju pod warunkiem zachowania oryginalnego charakteru kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi [Kierunki 2008]. Sugeruje to działania służące rozwojowi turystyki na wsi, w tym agroturystyki, z równoczesnym wspieraniem zadań ochrony środowiska przyrodniczego.

W dokumencie tym możemy przeczytać że główne wykorzystywane mocne strony to wysoka atrakcyjność potencjału turystycznego polskiej wsi. Słabe strony to niekorzystne relacje między ceną, a jakością produktów. Co do atutów to nie ulega wątpliwości, że tereny wiejskie w Polsce kryją w sobie niesamowity urok, nie są do końca zagospodarowane i odkryte przez turystów i udostępnione. Atrakcyjność terenu przyciąga turystów, profesjonalna obsługa również. Dodatkowo można zadbać o zaprezentowanie walorów kulinarnych kuchni regionalnej, czy atrakcyjne spędzenie wolnego czasu. Takich możliwości nie będzie miał turysta nigdzie. Niestety jest też mankament, który ujawnia się w zbyt wysokich cenach, które nie zawsze odzwierciedlają jakość. Należałoby temu zagadnieniu poświęcić więcej uwagi. Kolejnym negatywnym elementem jest niewystarczająca ilość środków, aby wyposażyć kwaterę pod kątem wymagań i oczekiwań gości.

Jak wynika z Dokumentu do wykorzystywanych szans zalicza się członkostwo w Unii Europejskiej, co daje możliwości korzystania z ofert gospodarstw agroturystycznych turystom zagranicznym. Jednak Badania GUS wykazały, że zainteresowanie turystów zagranicznych nie jest duże. Do zagrożeń, którym należy przeciwdziałać należy ograniczony dostęp do źródeł finansowania turystyki na obszarach wiejskich. Środki pozyskane w ten sposób mogłyby przyczynić się do kreowania nowych produktów

Wzrost oczekiwań klientów, a także zwiększona ich świadomość mogą spowodować, że wiele gospodarstw agroturystycznych zacznie się specjalizować. Umożliwi to osiągnięcie zadowalającego poziomu jakości, a także pozwoli wykorzystać potencjał gospodarstwa oraz członków rodziny. W trosce o spełnienie oczekiwań klientów oraz biorąc pod uwagę panującą modę, być może będzie coraz więcej ekologicznych gospodarstw agroturystycznych. Najprawdopodobniej z czasem, do polskiego systemu kategoryzacji, jakim jest Polska Federacja Tury-

styki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”, wprowadzone będą zmiany w kwestii wymagań tak jak w Kategoryzacji Andaluzyskiej. W tym systemie kategoryzacji na gospodarstwa agroturystyczne nałożone są wymogi ekologiczne [Sikorska, Kajszcak 2001, s. 32]:

- segregacja odpadów (szkło, makulatura, odpady organiczne itp.),
- kompostowanie odpadów organicznych,
- nie należy używać żywności indywidualnie porcjowanej,
- ograniczyć do minimum zużycie opakowań jednorazowych, niezwrotnych,
- oferta artykułów żywnościowych produkcji własnej i lokalnej,
- ekologiczne środki czystości,
- baterie z funkcją oszczędnego zużycia wody w prysznicu i umywalkach,
- mydło w płynie, a nie w kostkach, do indywidualnego użycia,
- używanie papieru ekologicznego i/lub makulaturowego,
- sprzęt AGD z funkcją oszczędzania energii elektrycznej; lodówka bez freonu (FCKW),
- pomieszczenia z izolacją cieplną,
- meble i elementy wystroju wnętrza z naturalnych surowców,
- informacja dla turystów o zasadach ochrony środowiska, korzystania z udogodnień i przestrzegania zachowań proekologicznych.

5. Podsumowanie

Agroturystyka to działalność, która ciągle w Polsce się rozwija. Jak wynika z przedstawionych w opracowaniu danych:

1. Liczba gospodarstw agroturystycznych we wszystkich województwach w poszczególnych latach wzrasta. Najbardziej widoczny wzrost występuje w województwie małopolskim (68 gospodarstw w 2012 roku a 90 w 2013).
2. Liczba miejsc noclegowych również w poszczególnych latach wzrasta. Wyjątek stanowi województwo świętokrzyskie i zachodniopomorskie – tu odnotowano spadek.
3. Analizując liczbę udzielonych noclegów województwami wiodącymi są: pomorskie, dolnośląskie, wielkopolskie, a tymi gdzie liczba udzielonych noclegów jest niewielka – opolskie, świętokrzyskie, lubelskie.
4. Jeśli chodzi o korzystających z noclegów to również można wskazać przodujące województwa: wielkopolskie, dolnośląskie, pomorskie.
5. Korzystający z noclegów turyści zagraniczni najczęściej odwiedzali województwo warmińsko-mazurskie, wielkopolskie i podkarpackie. Zauważono, że w niektórych województwach liczba turystów zagranicznych z roku na rok malała. Należałoby przyjrzeć się tej problematyce i w przyszłości podjąć działania

informacyjno-promocyjne, aby zachęcić turystów zagranicznych do spędzania urlopu w polskich gospodarstwach agroturystycznych.

Agroturystyka będzie dalej się rozwijać, jeśli zadbamy o kilka kwestii np.:

- wzmożoną aktywność mieszkańców wsi, szczególnie jeśli chodzi o działania zespołowe (duża rola Stowarzyszeń Agroturystycznych);
- rozwijanie systemu doradztwa rolniczego, tak aby poprzez szkolenia otwierać na nowe możliwości ludność z terenów wiejskich zaniedbanych, a jednocześnie atrakcyjnych turystycznie;
- jakość produktu zgodną z wymaganiami klientów, które są zmienne w czasie i jednocześnie dbanie o trwałość relacji z klientem;
- wprowadzanie przemyślanych zmian i inwestycji;
- tworzenie oferty elastycznej, zgodnej z oczekiwaniami;
- promowanie agroturystyki za granicą;
- minimalne zanieczyszczenie i niszczenie środowiska naturalnego;
- rozwój społeczny.

Warto zauważyć, iż obecnie termin agroturystyka ma swoje różnorodne interpretacje. Bardzo często nie jest to zgodne ze specyfiką tego rodzaju działalności. To może spowodować, że zainteresowani korzystający z usług agroturystycznych nie mają okazji poznać dokładnie jak naprawdę wygląda gospodarstwo agroturystyczne i jak funkcjonuje, co może skutkować brakiem zainteresowania w przyszłości.

LITERATURA

1. Czerwińska – Jaśkiewicz M. (2013): Marketing w agroturystyce. Wyd. DIFIN, Warszawa.
2. Drzewiecki M. (2001): Podstawy agroturystyki. Wyd. OPO, Bydgoszcz.
3. Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych: <http://stat.gov.pl/bdl>
4. GUS, Formularz KT-1 KT-1 Sprawozdanie o wykorzystaniu turystycznego obiektu noclegowego.
5. Jalinik M. (2005): Typologia gospodarstw agroturystycznych jako determinanta rozwoju usług. Wyd. Politechniki Białostockiej, Białystok.
6. Jalinik M., Ziółkowski R. (red.) (2007): Agroturystyka stan i perspektywy rozwoju. Wyd. Politechniki Białostockiej, Białystok.
7. Kierunki rozwoju turystyki do 2015 roku, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Warszawa 2008.
8. Mikuta B., Żelazna K. (2004): Organizacja ruchu turystycznego na wsi. Wyd. Format-AB, Warszawa.
9. Sikora J. (2012): Agroturystyka, Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich. Wyd. C.H.Beck, Warszawa.
10. Sikorska G., Kajszczyk W. (2001): Kwatera agroturystyczna praktyczny poradnik., Wyd. PARP. Warszawa.
11. Sznajder M., Przezbórska L. (2006): Agroturystyka. Wyd. PWE, Warszawa.
12. Turystyka w 2012. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013.

13. Wiatrak A.P. (1996): Wpływ agroturystyki na zagospodarowanie obszarów wiejskich Zagadnienia Ekonomiki Rolnej nr 1.
14. Zaręba D. (2008): Ekoturystyka. Wyd. PWN, Warszawa.

KATARZYNA KARBOWIAK

ROZWÓJ AGROTURYSTYKI W POLSCE W LATACH 2010–2013

Słowa kluczowe: *agroturystyka, gospodarstwo agroturystyczne, rozwój*

STRESZCZENIE

Opracowanie jest próbą oceny stanu obecnego rozwoju agroturystyki w Polsce oraz na tej podstawie określenia kierunków jej rozwoju. W artykule przedstawiono liczbowo stan obecny dotyczący liczebności kwater agroturystycznych oraz uwarunkowania tego stanu. Opierając się na Dokumencie Rządowym wskazano na konieczność wspierania rozwoju agroturystyki bazując na wysokiej atrakcyjności turystycznego potencjału polskiej wsi. Ukazano silne strony, słabości, szanse oraz zagrożenia związane z rozwojem agroturystyki.

KATARZYNA KARBOWIAK

THE DEVELOPMENT OF RURAL TOURISM IN POLAND IN 2010–2013

Keywords: *agotourism, agrotourism farm, development*

SUMMARY

The study is an attempt to assess the current state of development of agro-tourism in Poland and on the basis of the directions of its development. The article presents the current state number for the number of lodgings and conditions of this state. Based on the Document Government recognizes the need to support the development of rural tourism based on the high attractiveness of the tourism potential of the Polish countryside. It shows a strong, weaknesses, opportunities and risks associated with the development of tourism.

e-mail: kasiakarbowskiak@wp.pl